

Afscheidsrede over Joan. 14:6b uitgesproken te Buikslot etc.

<https://hdl.handle.net/1874/234562>

mm 10977

BR.1874.I.1.

1874, 1.

AFSCHEIDS-LEERREDE

OVER

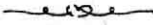
Joan. 14 : 6^b.

DOOR

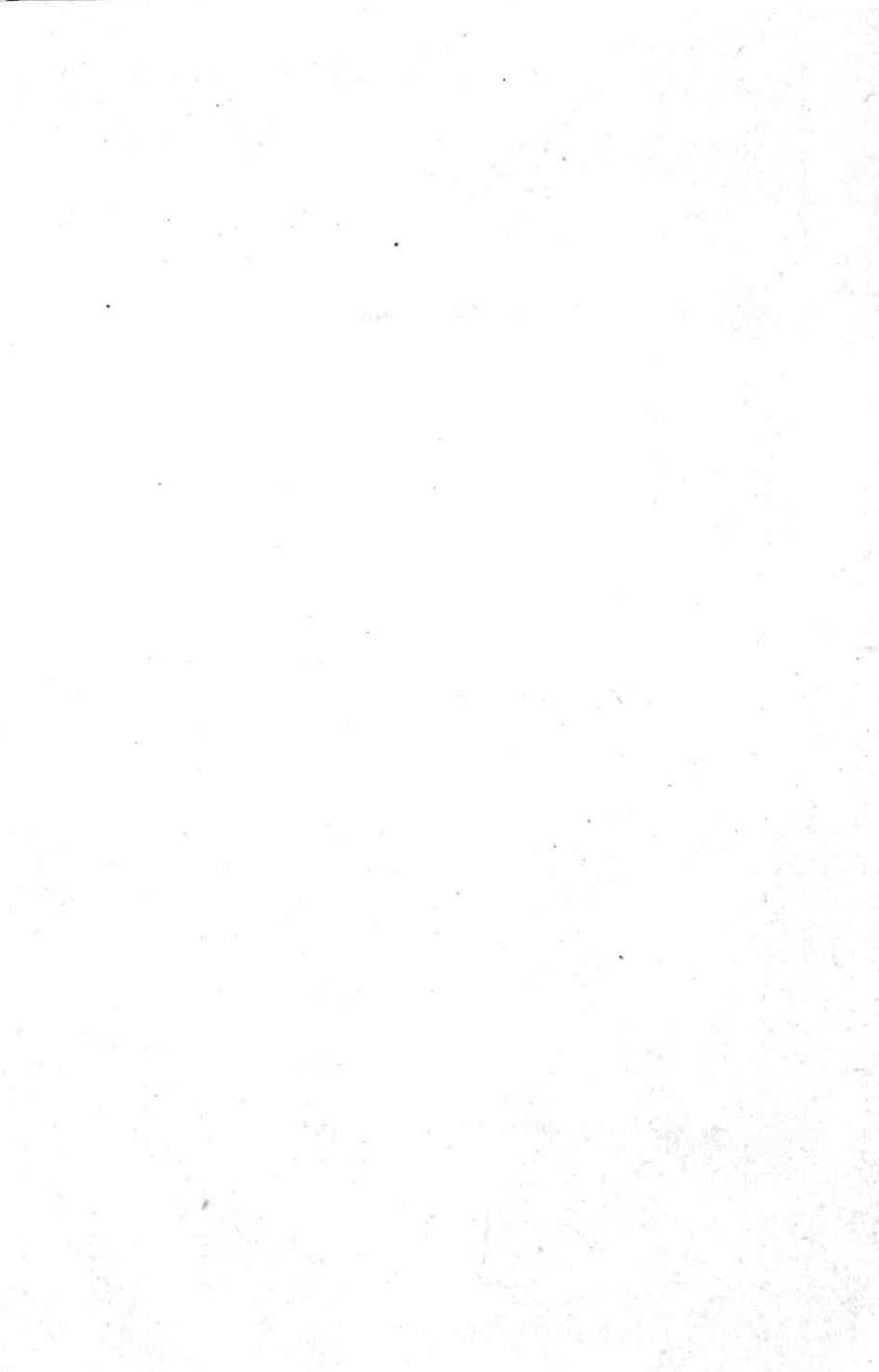
H. SCHOGT.

(niet in den handel)

AMSTERDAM,
SCHALEKAMP, VAN DE GRAMPSEL & BAKKER.
1874.

AFSCHEIDS-LEERREDE

OVER

Joan. 14 : 6^b.

UITGESPROKEN TE

B U I K S L O O T,

den 19den Oct. 1873.

DOOR

H. SCHOGT.

(niet in den handel.)

AMSTERDAM,
SCHALEKAMP, VAN DE GRAMPEL & BAKKER.
1874.

1^e Voorzang: Ps. 25 : 6.

Gelezen: Joan. 15 : 1—8.

2^e Voorz.: Gez. 91 : 2, 3.

1^e Tusschenz.: Ps. 73 : 12, 13^a, 14^b.

2^e » Gez. 39 : 4.

Slotz.: Gez. 96^b.

G. H.!

Al te snel zag ik de laatste weken tot dagen, de dagen tot uren inkrimpen, en nu reeds is de ure daar, die ons roept om eenen band los te maken, die meer dan 24 jaar ons vereenigd hield. Het is zoo spoedig gezegd: ik leg mijne bediening neder; maar als dan het tijdstip is genaderd, waarin dat geschiedt, is het niet zoo spoedig uitgesproken, wat wereld van weedom de ziel vervult. Het is, als of ik het mij niet kan voorstellen, dat het de laatste maal is, dat ik als uw herder en leeraar voor u ben opgetreden, dat ik een' werkring ga verlaten, dien ik lief had, waaraan ik mijne kracht en mijn leven wijdde, en nu het vaarwel moet toeroepen aan hooggeschatte Medebroeders, en aan eene gemeente, waaraan ik gehecht was en waarvan ik niet los ben, al word ik straks van mijne betrekking tot classe en gemeente losgemaakt. Zoo ik trachten wilde u te schetsen, wat het mij kost van hier te gaan en mede te deelen, wat er in mijn binnenste omgaat bij de gedachte aan het veelvuldige goede, dat ik ontvangen, aan de smartvolle uren, die ik doorleefd, en aan mijne

Men zou ons wijzen op godvruchtigen van den ouden dag, op hen, die door een inwendig gevoel, of door de aanschouwing van de werken der schepping tot de erkentenis van een almachtig, wijs en goedertieren God zijn gebragt. Maar Jezus spreekt van een komen tot den Vader; zoodat het kind des stofs gevoelt: er bestaat verwantschap tuschen den Onzienlijke en mij; de God, die over het onmetelijk heelal gebied voert, die de sterren leidt langs hare banen en zonder Wiens wil geen haar aan het hoofd ontvalt, is mijn Vader, die mij lief heeft, mij aanneemt als zijn kind, voor mij zorgt en mij opvoedt voor een beter leven; — God, mijn Vader, tot wien ik mij eerbiedig en vertrouwelijk wenden mag, met al mijn bezwaren, met al mijn nooden en smarten, met al mijn schuld en mijn berouw, maar ook met de bereidvaardigheid om mij als een kind aan Hem toe te vertrouwen, aan Hem te onderwerpen en vasthoudende aan de wijsheid en liefde van zijn bestuur, hoe ondoorgrondelijk het ook wezen mag. In zulk eene gemeenschap met God te leven, dat noemt Jezus een komen tot den Vader.

En daartoe is Jezus het middel en wel het eenige middel; want, zegt hij, niemand komt tot den Vader dan door Mij. Er wordt alzoo door deze uitspraak aangeduid, *dat men alleen aan de hand van Christus tot de gemeenschap met den Hemelschen Vader wordt gebragt*. Dat is de weg, dat is de waarheid, dat is het leven. Of wilt gij, dat ik u tot leiding uwer gedachten, de verdeeling mijner rede iets

duidelijker doe kennen? Aan de hand van Jezus tot de gemeenschap met den Vader in den hemel gebragt te worden, dat is

- I. de verklaring van mijne rigting,
- II. de grond waarop ik bouwde,
- III. de zegen, dien ik u toebid.

God van genade! woon met uw en heiligen geest in ons midden en laat het in den grooten dag des oogstes blijkbaar worden, dat het zaad nog te dezer ure gezaaid, niet onvruchtbaar is gebleven, Amen.

I. Terugdenkende aan mijn openbaar werk onder u, kan ik de getuigenis afleggen, dat gedurende mijn bijna 25jarig verblijf in uw midden, de gemeente zich doorgaans door goede opkomst aan de plaats des gebeds heeft gekenmerkt. Meer dan eens is het mij gebleken, dat niet alleen hier, maar ook elders, mijne prediking met belangstelling en ingenomenheid werd aangehoord. En hoewel ik mij aan geene partij aansloot, noch ooit mij bij sommigen poogde aangenaam te maken, heeft niemand mij om mijne denkwijze last of moeite veroorzaakt.

Maar ik stel mij voor, dat als ik van hier ben gegaan, de vraag wel eens zal gehoord worden: van welke rigting was uw leeraar? was hij orthodox of modern? en dan zou het mij niet verwonderen, als sommigen het eerste en anderen het laatste noemden. Wie hunner zou dan het regt aan zijne zijde hebben? Laat mij u doen opmerken, dat

die beide vreemde woorden, niet door allen, uit wier mond zij gehoord worden, worden verstaan, dat ze niet bij allen dezelfde beteekenis hebben en menigmaal zeer onbestemd gebezigd worden. Somwijlen moeten ze dienen om den een aan te bevelen en den ander te verketteren; zoodat, indien men weten wilde, wat daarmede wordt aangeduid, er noodwendig eenige verklaring of opheldering daaraan zou moeten worden toegevoegd. En naarmate dan die verklaring was, zou ik onder de eene of andere partij kunnen gerekend worden. Zoo ik echter van mijzelven getuigenis mag afleggen, dan heb ik tot geen der genoemde rigtingen ooit behoord, noch willen behooren.

Neen! heeft men gezegd: gij wist altijd nog al den middenweg te bewandelen! En alzoo zou ik dan een dus genoemde middenman zijn geweest, wien de waarheid niet boven al lief was? Die bewering ontken ik ten sterkste. Tot schikken en plooijen om verschillenden te bevredigen en aan onderscheidene denkwijzen te gemoet te komen, was ik steeds ongezind. Mijn streven is het geweest mij boven de partijen te verheffen en niet te vragen wat is orthodox of wat is modern; maar wat brengt mij en mijne medestervelingen tot den Vader in den hemel? Geene andere rigting heb ik voorgestaan of gevolgd, dan de rigting naar omhoog. Niets vuriger wenschte ik, dan om afgedwaalden tot God te doen terugkeeren, — den onkundige met Hem te doen bekend worden, — den bekommerde en verslagene in Hem bemoediging en troost te doen vinden, — den

schuldige bij Hem genezing voor de wonden der ziel te leeren zoeken, — en mij beijverd om anderen te doen hongeren en dorsten naar God, en te doen gevoelen, hoe goed en hoe zalig het is, met Hem in gemeenschap te leven, tot Hem in eene kinderlijke betrekking te staan en Hem als Vader te eeren.

Geen godgeleerden heb ik trachten te vormen, maar gewild dat men van God geleerd en van zijnen geest zou doordrongen zijn; zoodat men voortaan niet zou vragen: wat eischt mijne zelfzucht, maar wat wilt gij, o God! dat ik doen zal? Niet, waarmede zal ik mijn eigen ik of der wereld bevredigen; maar hoe zal ik den Vader in den hemel welbehagelijk zijn? — Daarom heb ik mij in het algemeen buiten kerkelijke twisten en godgeleerde strijdvragen gehouden, die alleen aan de scholen der wetenschap overlatende en tot mijne eigene oefening van haren gang en uitkomsten gebruik makende. Mij was het genoeg, als er liefde tot God in het koude hart des zondaars werd ontstoken, en de nietige sterveling zich voor den Onzienlijke leerde neerbuigen met de taal op de lippen: Vader! mijn Vader!

Zou die prediking vrucht hebben gedragen? Ik hoop en ik geloof het. Aan God alleen is het bekend en welligt heeft Zijn oog ze daar aanschouwd, waar ze door mij niet vermoed werd. Wel weet ik, dat er zijn, voor wie God nog een onbekende is, of die Hem zich niet anders voorstellen, dan als een wrekend regter, die bevredigd moet

worden, — of die zijne grootheid en majesteit roemen, maar nog niet geleerd hebben tot Hem in kinderlijke betrekking te staan, — of die meenen God als Vader te mogen aanroepen, zonder de roeping te verstaan, om als kinderen Gods te leven. O! ik vermaan en bid u, laat mijne laatste woorden tot uwe ooren ingaan. Wendt u tot God en wordt behouden. Vormt u waardige begrippen van Hem, in wiens hand uw leven is. Leert Hem kennen, zooals Hij ons, boven al door zijnen Christus is bekend gemaakt. Wat voor mij onmisbaar is, dat is het ook voor u en voor al wat mensch heet. Voor niemand verwacht ik ooit heil of zaligheid, zoolang men niet tot de erkenning van — en in de gemeenschap met God, als liefderijken en getrouwen Vader gebragt is.

II Maar hoe kan dat geschieden? Noch ik, noch iemand der stervelingen heeft het vermogen u in de gemeenschap met den hemelschen Vader te brengen. Slechts Eén heeft op deze wereld geleefd, die zeggen kon: niemand komt tot den Vader dan door Mij. Hij is de weg, Hij het middel om tot den Vader te komen. Buiten Hem is dat dus niet mogelijk. Alleen aan zijne hand kan dat verheven doel worden bereikt; en zoo gij dan vraagt, op welken grond ik heb gebouwd? dan noem ik u Jezus Christus onzen Heer. Met het apostolisch woord: »geloof in den Heer Jezus Christus en gij zult zalig worden,» heb ik vóór 33 jaar mijne bediening aanvaard, en tot op dezen stond kan ik u nog

niet anders verkondigen, dan: door Christus tot den Vader. Hij zelf leefde in onafgebroken gemeenschap met den Vader. De Vader had hem lief en had Hem alle dingen overgegeven. Niet anders beoogde Hij, dan 's Vaders werk te doen en 's Vaders eer te bevorderen. En is het ons nu alleen door Hem mogelijk in zijne voetstappen te treden, dan komt dat, omdat

*Hij ons den Vadernaam heeft geopenbaard en
de vatbaarheid om in gemeenschap met dien Vader te leven,
alleen door Hem verkregen wordt.*

Met het volste recht kon Jezus aan het einde van zijne aardsche loopbaan zeggen: »Vader! ik heb den menschen uwen naam geopenbaard". Die Vadernaam was vóór Hem niet bekend. Ja! verhevene beschrijvingen vinden wij van Gods onbegrijpelijke en al te bovengaande grootheid, van Zijne goedertierenheid en trouw; maar een Vader in den hemel, gelijk Jezus verkondigde, is in de dagen des O. V. niet gekend. Waar nu en dan die naam op den Eeuwige en Waarachtige werd toegepast, daar had hij alleen op het volk van Israël, met uitsluiting van alle andere volken, betrekking. Maar nadat de volheid des tijds was aangebroken, is de Christus opgetreden, om in woord en wandel het helderste licht over de kennis van den Ongeziene te doen opgaan. Hij verkondigt een' Vader, Die zijne zon doet opgaan over boozen en goeden, — Die weet wat zijne kinderen behoeven, — hunne smeekingen hoort, — hunne tranen telt, — ze allen met zijne liefde omvat, — allen op

hunne boete en berouw, als kinderen wil aannemen, en het allen verzekert: al wat gij hebt misdreven, hoeveel het zij, zal u vergeven worden, indien gij u in oprechtheid des harten tot Mij wendt en niet door leugen of onreinheid den heiligen geest wederstaat of bedroeft.

Zegt nu niet, dat alles weet ik en is mij ook buiten den Christus bekend; want gij zoudt vergeten dat gij zijt opgevoed in eene maatschappij, waar zijn Evangelie gepredikt wordt, waar zijn geest reeds veroveringen op het hart en leven van den mensch gemaakt heeft en waar gij u, uws ondanks, denkbeelden en gevoelens, die alleen van Hem zijn uitgegaan, hebt eigen gemaakt. Neen sterveling! neen zondaar! buiten den Christus moogt gij God hebben leeren kennen, den Vader, die u lief heeft, kent gij niet; maar ook buiten Hem verkrijgt gij

de vatbaarheid niet om in gemeenschap met dien Vader te leven.

Indien men mij vraagt of ik een voorstander was van een Christendom zonder *geloofsverdeeldheid*, dan antwoord ik, dat ik van verdeeldheid in en buiten het geloof nooit veel heil heb gezien en nog niet zie; maar dit weet ik, dat ik nooit een Christendom heb gepredikt zonder *geloofsleven*. Vraagt gij, of ik eene kerk zonder belijdenis begeer, mijn antwoord is: neen! en nog eens neen! maar ik zou wenschen dat allen mijne belijdenis tot de hunne maakten. O! ik kan mijne belijdenis in zoo weinige woorden uitspreken. Zij is vervat in de verklaring: door Christus tot den Vader!

Maar dat *door of aan de hand van Christus* is geen doode letter, geen geestelooze klank, noch onbestemde of vage uitdrukking. Neen, zij bedoelt niets meer of minder, dan onze geheele en onvoorwaardelijke toewijding aan Christus, onze overgave aan Hem en eischt van ons een onafgebroken streven om Hem gelijkvormig te worden. Daarbij stelt men Hem zich voor oogen in zijne goddelijke waarheid, reinheid en beminnelijkheid. Men heeft geene behoefte aan Rome of Trente, Genève of Dordrecht, maar aan het woord en den geest van Hem, die zich het licht en het leven der wereld noemde. Ik heb menschen gekend, die nog wel ijverden voor dusgenoemde regtzinnigheid, en voor voorstanders eener zuivere leer wilden gehouden worden; maar van wie mij later bleek, dat zij door ondragelijken hoogmoed en bittere liefdeloosheid zich kenmerkten. En dat was toch de geest van Christus niet. Aan zijne hand gaande, moet de blinddoek des hoogmoeds afgerukt, het gevoel van ingebeelde waarde uitgeroeid en de koude zelfzucht verbroken worden. Dan mag en wil men geen schijn voor wezen doen gelden. Dan versmaadt men geen middel om wijzer en beter te worden. Dan gevoelt men behoefte aan gemeenschappelijke zamenkomst en gebed, en vergeet men het gebed in de eenzaamheid niet. Men heeft geen vrede met zich zelve, zoolang men nog niet opregt voor God en menschen wandelt, of nog eene booze neiging in het hart onbestreden laat.

Dan plaatst men zich zelve aan den voet van het kruis

van Christus, om daar met ootmoed en berouw zijne schuld voor God te betreuren, en met het oog op Hem, die zelfs voor geen dood des kruises is terug gedeinsd, om aan God en zijn geweten getrouw te blijven, zich aan te gorden, om met zijnen geest bezielde en door zijne kracht gesterkt, te waken en te strijden tegen de zonde. Telkens nemen wij meer van Hem in ons op, en hoe meer dat geschiedt des te beter wordt het met ons, des te meer gevoelen wij dat het ons niet betaamt met twee verschillende maten te meten en hier de zonde streng te veroordeelen, maar elders haar ligt verschoonlijk te achten, of oogluikend toe te laten. Neen! aan de hand van Jezus wordt elke afwijking van Gods geboden altijd en overal veroordeeld, al hadden wij zelve of onze trouwste vrienden er ons aan schuldig gemaakt; dan is al wat met den geest van Jezus strijdt, zonde en hoe afschuwelijker ons de zonde wordt, des te nader komen we tot God. Wordt het ons somwijlen dan ook bang op de wereld en de beker des lijdens ten boorde toe vol geschonken, ons is het goed, dat daar een Vaderhart voor ons klopt en niets is ons zaliger dan eenswillend met Hem te zijn en in gemeenschap met Hem te leven, tot wien niemand komt, dan door dien Christus, die zich den weg, de waarheid en het leven heeft genoemd.

Mijne rigting en den grond, waarop ik bouwde, heb ik u onbewimpeld medegedeeld. Bijna het vierde eener eeuw heb ik, ofschoon met de bewustheid van veelvuldige te-

kortschietingen, op die wijze onder u gearbeid. Veel goeds is mij ten deel gevallen, waarvan de herdenking mij het hart kan doen vol worden; maar ook ben ik geen vreemdeling in de lijdensschool gebleven. Smartvolle levenservaringen heb ik gekend en dagen doorleefd van droefheid en rouw, waarin het bestuur van God, donker voor mij was, doch ook dan was, hetgeen ik anderen predikte, mij zelve tot steun en tot troost.

Hetgeen de gemeente voor mij was, zal ik nimmer vergeten. Er waren wel enkelen, die..... maar waartoe gemeld, wat wanklank zou zijn in vreemde ooren? Wie vrede kan vinden bij de gedachte, dat hij mijn heengaan heeft verhaast, dien misgun ik dien vrede niet. En zoo er iemand ware, die zich over de tegenwoordige scheidingsure verblijdt, die smaakt eene blijdschap, welke ik wensch, dat nimmer de mijne mag zijn. Ik weet, het meerendeel der gemeente had mij lief, stelde mijnen arbeid op prijs, en zou mij gaarne, althans nog eenigen tijd, als haren herder en leeraar behouden hebben. En kan dat nu niet meer geschieden, ik wil niet heengaan zonder

III. *den zegen uit te spreken, dien ik u toebid.*

Wanneer een uur van scheiding daar is, zou men zoo gaarne alles willen zeggen, wat nog op het hart ligt; maar daardoor groot gevaar loopen al te breedspakig te worden. Dat gevaar wil ik trachten te ontwijken en u in weinige woorden mededeelen, wat ik als den rijksten en besten zegen u toebid, namelijk: dat het ware leven door u ge-

kend of in u versterkt worde. En dat ware leven bestaat daarin, dat men door Christus tot de gemeenschap met den Hemelschen Vader wordt gebragt; want dan *wordt God verheerlijkt, de onmisbaarheid van Jezus erkend en het zaligste lot ons bereid.*

Ach, er zijn nog zoovele menschen, die niet verstaan wat godsdienst is. Godsdienst wordt nog te veel als een dienst doen beschouwd en als die dienst volbragt is, meenen zij hunne taak afgedaan en aan hunne roeping beantwoord te hebben. Zij nemen dien waar als een werk, dat buiten het hart omgaat, zich tot de kerk bepaalt, maar niet tot het huis, het leven en het verkeer met anderen uitstrekt. Met het neerleggen van het kerkboek is de zaak van den godsdienst vereffend. Mogt het toch eenmaal begrepen worden, dat dit de ware godsdienst is, zich een kind van God te gevoelen en als kind voor Hem te leven, dat niets doen wil, dan waarop de Vader zijne goedkeuring kan schenken, dat vrees koestert voor alles wat den Vader zou kunnen mishagen, dat in alles vertrouwen stelt op de wijsheid en goedheid zijner beschikkingen, en altijd gezind is zijn wil aan 's Vaders wil te onderwerpen en Diens eer te bedoelen. Zoo wijdt men zich Hem toe en geeft men zich met geheel zijn hart aan Hem over.

Maar daartoe is *Jezus* dan ook *onmisbaar*; want wat of wie neemt de vrees voor een alwetenden, heiligen en regtvaardigen God van u weg, dan Hij, in wien wij het onderpand zien en den rijkdom van Gods genade? Wie vaagt

de nevelen weg van onkunde en dwaling, dan Hij, die het helderste licht voor onzen geest heeft doen opgaan? Wie geeft ons lust en moed en kracht tot den strijd, dan Hij, wiens leven, liefde en strijd ons als voor de oogen geschilderd wordt? Wie geeft ons troost, gelatenheid en hope, dan Hij, die na lijden, hoon en spot in zijne eeuwige heerlijkheid is ingegaan, en door zijn woord en geest in ons wil wonen en werken?

Ziet, ik zeg niet, dat men buiten Christus geen deugdzzaam of godsdienstig mensch kan zijn, maar dit beweer ik: dat men buiten hem geen ware bevrediging vindt voor zijnen honger en dorst naar God, en geen genoegzame aanmoediging om altijd en in alle omstandigheden des levens te streven naar een rein hart en een onergerlijk geweten voor God en de menschen. Voorwaar, om in blijde dagen God niet te vergeten, en als alles ons tegenloopt en allen ons verlaten ons vast te houden aan Hem in het geloof: ik ben niet alleen, de Vader is met mij, om te midden van de hoogstgaande smart en benaauwdheid of bij de lijkbaar van het dierbaarst voorwerp onzer liefde, niet moedeloos te worden of morrend te klagen, maar de hand op den mond leggende, eerbiedig te zwijgen en met volkomen overgave van ons zelve onderworpen te betuigen: Vader, Uw wil geschiede! dat is, ik herhaal het u plegtig, buiten Christus volstrekt onmogelijk.

Daarom, komt tot Hem. Zondaars komt! Hij roept u; wat zou u terughouden? Leert hem kennen. Wast op in Hem;

laat uwe behoefte aan Hem dieper en dieper worden gevoeld, en weet, dat wie in Hem blijft, ook veel vrucht draagt.

Maar *daardoor* dan ook *wordt u het zaligste lot bereid*. Met een enkele magtspreuk, met een uitroep van verbazing en bewondering: wat is de schepping heerlijk en rijk en wat is de Schepper groot; toont men wel dat men voor godsdienst niet ongevoelig is; maar nog niet dat men het ware leven is deelachtig geworden. Dat leven is alleen in gemeenschap met God, door Jezus Christus onzen Heer. Ik geloof niet, dat men het u ooit anders zal verkondigen. Ware het zoo, het bedehuis zou wel gesloopt en door eene schoone wandelplaats kunnen vervangen worden, met een kerkhof aan het einde, opdat gij zoudt kunnen zeggen: daar rusten mijne dooden, ook daar zal welligt mijn laatste rustplaats zijn, maar spreekt dan nooit meer van een Vader in den hemel en van een Vaderhuis, als van het verblijf der verlost en gezaligden.

Daarom acht ik het den hoogsten, den onschatbaarsten zegen, dat ge door Jezus tot God als Uwen hemelschen Vader moogt gebragt worden. Dien zegen bid ik u toe. En zoudt gij niet zelve dien den beste achten? of zoudt gij aan iets anders de voorkeur geven? Verbeeldt u, dat deze scheidingsure de laatste van ons leven ware, en dat sommigen steunden op de partij waartoe ze behoorden, anderen wilden roemen op de getrouwheid, waarmede ze de kerkelijke leerstellingen hebben trachten op te volgen en wederom anderen verklaarden, dat zij voor de regtzinnig-

hoid in de leer gestreden, en andersdenkenden verketterd en veroordeeld hebben, dan zou ik het liefst in de plaats willen zijn van dezulken, die getuigen konden: Wij hebben door Christus in God onzen Vader leeren kennen en ons beijverd om als dankbare kinderen voor Hem te leven. Ja, dat is het zaligste lot, dat u in het leven en in het sterven kan zijn bereid.

Daarom nog eens, dien zegen bid ik u toe. God van ontferming, verhoor die bede! Gun aan de gemeente, die ik straks niet meer de mijne zal mogen noemen, dat onschatbaar geluk, dat niet alleen hare laatste — maar al hare levensdagen de blijken mogen geven, dat zij Jezus eigen is; opdat zij wete in Wien zij gelooft, en steeds aan zijne hand gaande, telkens meer den weg kenne, waardoor ze komt tot U, den Vader in den Hemel!

Broeders in de heilige bediening, en te gelijk met u noem ik gaarne de ouderlingen, zoo van het Provinciaal kerkbestuur als van het Classikaal bestuur, over wier tegenwoordigheid aan deze plaats ik mij hartelijk verblijd. Ik behoef u niet te zeggen, in welk een lijdenden toestand de kerk van Christus zich bevindt. Het zijn donkere en ernstige dagen, die wij beleven. Zoo God het niet verhoedt, staat nog een treurige toestand te vreezen, en zal welligt nog eene scheuring ontstaan tusschen hen, voor wie Jezus eens bad, dat ze allen één mogten zijn, gelijk hij één was met den Vader. Welke nieuwe kerkelijke verordeningen

ook mogen worden daargesteld, ik verwacht daarvan geen genezing, zoolang men niet gezind is, om het in de thans voorgestelde hoofdzaak eens te zijn. Daarin stemden wij, M. B.! hoe uiteenlopend onze rigtingen ook mogten zijn, toch overeen, Daarom was het mij goed onder u te zijn en konden onze zamenkomsten voor vele andere kringen wel ten voorbeeld gesteld worden; maar daarom ook doet het mij pijnlijk aan, dat ik u ga verlaten en in de betrekking als vroeger nimmer meer onder u zal zijn.

Hoevele veranderingen er sedert mijn 33 jarig verblijf in deze Classe zijn ontstaan, nooit heb ik mij over gemis van achting en toegenegenheid behoeven te beklagen. Hebt dank mijne vrienden! voor al de blijken van uwen broederzin, uwe welwillendheid en hulpvaardigheid, als ook voor de verrassing mij in deze dagen door een kostbaar en prachtig geschenk bereid. Weest verzekerd dat ik u en de aangename en nuttige uren in uw midden doorgebracht nooit zal vergeten. Vergeet ook mij niet. Gods zegen ruste op u, uw huis, uw werk. Wordt gesterkt tot uwe taak en moge uw arbeid rijke vruchten dragen voor het koninkrijk van Hem, die de weg is, de waarheid en het leven.

Ook niet dan woorden van dank heb ik voor u, Leden van den Kerkeraad. Het ontging mijne aandacht niet, dat gij u, evenals de Bestuurderessen van het Weeshuis, onderscheidene malen om mijnen wil, uwe benoeming hebt laten welgevallen, al wist gij ook dat u moeilijkheid, on-

dank en tegenwerking te wachten stond. Wat gij hebt kunnen doen, om met mij mede te werken, mijne taak te verligten en mijn verblijf alhier te veraangenameu, hebt gij niet nagelaten. Waart gij met mij ingenomen, ik was het met u. Ontvangt mijnen dank, ook voor het stoffelijk blijk uwer toegenegenheid, in vereeniging met de leden van het Kiescollegie mij aangeboden. God zegene uwe gemeenschappelijke pogingen en doe u gelukkig zijn in de keuze van eenen nieuwen leeraar, door wiens arbeid het leven des geestes, dat uit God is en zich in God verheerlijkende daden kenbaar maakt, in deze gemeente moge opgewekt en versterkt worden.

Doch alzoo voortgaande zou ik de grenzen mijner toespraak verre moeten overschrijden. Ook zou ik niet tot allen op dezelfde wijze kunnen spreken. Toch wil ik geen verwijt of ongunstig oordeel doen hooren, want in eene laatste ure oordeelt men niet hard. Alleen zeg ik dit, dat ik nooit voor miskennis van mij of de mijnen ongevoelig ben geweest, en wanneer ik mij gedroeg alsof ik daarvan niets bemerkte, dan deed ik dat ter voorkoming van rumoer, wel wetende dat, waar rumoer in eene gemeente bestaat, de leeraar daarvan doorgaans de schuld moet dragen. Maar evenzoo erken ik gaarne, dat nooit het geringste blijk van oplettenheid of toegenegenheid, mij of den mijnen bewezen, onopgemerkt bij mij is voorbijgegaan. Ja! ik zie in deze oogenblikken onder u, wier woningen, ik wel zeldzaam binnentrad, maar die ik toch nooit opgehouden heb, eene

opregte toegenegenheid toe te dragen. Geloof mij, al noem ik thans uwe namen niet, zij staan in mijn binnenste gegrift en zullen steeds met dankbaarheid worden herdacht.

Maar enkele namen laat ik niet onvermeld. In de eerste plaats die van u, E. A. Heer Burgemeester dezer gemeente. Aangename uren hebt gij mij bereid, toegenegenheid mij geschonken, medewerking mij betoond. Openlijk zeg ik u daarvoor dank. Ik zie niet te gemoet, dat gij hier een tijdperk van 24 jaar zult ten einde brengen, maar geloof toch naar het hart der gemeente te spreken, wanneer ik wensch, dat ge nog lang aan het hoofd van het burgerlijk bestuur moogt staan om hare belangen te behartigen, omgeven door raadsleden, die gaarne willen medewerken om aan de vervulling van dien wensch bevorderlijk te zijn.

Ontvang ook gij mijnen dank, Onderwijzer der jeugd! voor al uwen ijver en zorg, om het verstand mijner kinderen te ontwikkelen, hun hart tot deugd te vormen en hen bruikbaar te doen worden voor het maatschappelijk leven.

En wees ook gij verzekerd van mijne erkentelijkheid, getrouwe arts, die nooit eenige moeite hebt ontzien om mij of mijn gezin ter hulpe te zijn. Wil bij mijne dankbetuiging de verzekering aannemen, dat ik, zoolang ik leef, de blijken uwer toegenegenheid en hulpvaardigheid nimmer zal vergeten.

Nog een enkel woord eer ik mijne rede besluit. Wat ik tegenover God gevoel, behoeft hier niet te worden openbaar; maar tegenover u kan ik de verklaring afleggen, dat ik met een rustig hart van u henenga. Nooit

heb ik tot nadeel of vernedering van iemand willen medewerken; maar anderen te verheffen of tot voordeel te zijn, dat gaf mij genot en zelfvoldoening. En toch is er eene gedachte, die mij bij mijn henegaan met smart vervult, namelijk dat ik voor sommigen alhier, te vergeefs heb gearbeitet. Er waren die zich van mij afkeerden; anderen, die omtrent de zaak van den godsdienst ongevoelig of onverschillig bleven; en anderen weder, die wel begeerden lidmaten van Jezus gemeente te zijn, maar niet, dan na zeer kortstondige voorbereiding en zonder gezindheid, om naar dat heilig doel te streven, dat een lidmaat van Christus zich altijd behoort voor oogen te stellen.

En wat zal daarvan het gevolg zijn? Dit, dat als eenmaal de behoefte aan iets beters wordt gevoeld, gij daarvoor bevrediging zult zoeken, niet in het geen u in dit uur als hoofdzaak van alles is verkondigd, maar door u te wenden tot menschen, die het misschien zelve niet weten en welligt ter goeder trouw dwalen, maar als werktuigen worden gebruikt in de hand van eene partij, die wel weet wat zij doet en die om hare staatkundige bedoelingen te beter te bereiken, den godsdienst als dekmantel, als vlag om de lading te dekken bezigt, ten einde u zoo onbewust aan een gezag als dat van Rome te onderwerpen. O! zoo onze vaderen de oogen eens konden opslaan, zij zouden u toeroepen: »Vergeet gij dan, dat wij een strijd van 80 jaren gevoerd en ons goed en bloed hebben veil gehad, om u aan zulk een gezag te ontrukken? Wat beteekent het dan,

dat gij ter herdenking onzer daden, in verschillende oorden des lands feest en aanrigten jubeltoonen doet hooren?"

Daarom hetgeen ik u zeg, dat zeg ik allen: waakt! Staat in de vrijheid, waarmede Christus u heeft vrijgemaakt en laat u geen juk van menschelijke leeringen opleggen! Nog eenmaal roep ik u toe: Houdt u aan het Evangelie van Christus. Tracht dat regt te verstaan, opdat gij Hem moogt leeren kennen als uwen Heiland en Heer, en u door het geloof zoodanig met Hem verbinden, dat ge door Hem gebragt wordt tot den Vader in den' hemel. Dat zal u hier bij aanvang en aan gindsche zijde van het graf in verhoogde mate doen zalig zijn.

Maar alles hangt er van af, of gij zelve dat ernstig, vurig en hartelijk wenscht. Indien niet, dan is mijn arbeid onder u en ook mijn spreken in dit uur vruchteloos geweest; en dan kunnen we ons nu op eene treurige wijze van elkander gescheiden achten. Maar ik bid u met al den ernst en al de liefde van een scheidenden leeraar, laat mij mogen heengaan, met de gedachte dat gij dien wensch koestert, dan scheiden wij niet. Want al roep ik u heden toe: Vaarwel, mijne geliefde gemeente! Vaartwel, mijne vroegere en latere leerlingen! Vaartwel, aanverwanten en vrienden van verschillende plaatsen herwaarts gekomen, toch zullen wij niet gescheiden zijn. Wij blijven in den geest vereenigd. De band wordt heden losgemaakt maar nimmer verbroken, Amen.
